

Nr 176

Av herr **Rimmerfors**, om en vidgad svensk frimärksutgivning.

Ett lands frimärken tjänar inte bara som betalningsmedel för de tjänster som landets postväsen gör de enskilda medborgarna. De har dessutom ett icke ringa intresse ur filatelistisk synpunkt och om möjligt ännu mer när det gäller att i ständigt nya och skiftande former ge utlandet en skymt av landets ansikte.

Med all tänkbar uppskattning av de svenska frimärkenas allmänt erkända sobra utformning torde man inte kunna bestrida att det härvidlag alljämt finns utrymme för en rikare nyansering. De svenska frimärkena åtnjuter, med rätt eller orätt, jämväl ett stadgat anseende för tråkighet och fantasilöshet. Samtidigt måste det tacksamt erkännas att postverket under senare år gjort betydande avsteg från denna slätstrukenhet genom utgivandet av mera färgglada jubileumsfrimärken och minnesfrimärken över bortgångna stormän i det svenska samhället.

Riksdagens revisorer berörde i sin berättelse över 1956 års granskning angående statsverket också frimärksutgivningen. Efter en ingående redogörelse för olika länders frimärksframställning kommer statsrevisorerna fram till den slutsatsen, att de svenska frimärkena borde kunna nyanseras betydligt mera än vad hittills varit fallet.

De svenska frimärkena har som bekant utkommit sedan något mer än hundra år. De trycktes i början genom privat entreprenör. Sedan 1920 framställes de svenska frimärkena i regel på postverkets eget tryckeri. De tryckmaskiner som där står till förfogande är rotationspressar för framställning enligt stålgravymetoden. Detta förfarande har givit de svenska frimärkena en hög konstnärlig kvalitet men förhindrar samtidigt utförandet av flerfärgstryck. De svenska frimärkena kan alltså endast innehålla en färg utöver papperets vita. Vid de få tillfällen då undantag förekommit har postverket anlitat enskilt företag med offsetförfarande.

Det har tidigare nu och då ifrågasatts att det svenska postverket skulle, i likhet med ett stort antal andra länders postförvaltningar, i turist- och merkantilt intresse tillhandahålla frimärken med bilder av landskap, städer och byggnader. Länge motsatte sig postverket varje form av tillmötesgående på den punkten. Numera har dock vissa avsteg gjorts, främst genom brevkort med vyer från olika delar av landet. Jubileums- och minnesfrimärken har dock, som tidigare nämnts, utkommit i växande antal och vunnit utomordentlig uppskattning.

Frimärkenas olika utseenden och valörer har givit anledning till ett samlarintresse, filatelien, som är utbredd över praktiskt taget hela världen, på-

pekar statsrevisorerna. Utgivandet av nya frimärksserier har icke sällan varit inspirerat av detta filatelistintresse. Frimärkssamlandet tillför nämligen postförvaltningarna inkomster genom att ett avsevärt antal frimärken säljs utan att däremot svarande postbefordran behöver presteras. Vissa länder har begagnat sig av nämnda förhållande för att utge ett långt större antal emissioner och valörer än som påkallats av postala skäl. På sina håll har frimärkena utnyttjats för propaganda- och reklamsyfte för vederbörande lands räkning. Ofta, när nya frimärken utges, anordnar frankoteckensexpeditionen efter förhandsbeställning s. k. förstadagsbrev, vilket ger postverket en betydande extrainkomst. I statsrevisorernas redogörelse erinras om att denna omsättning är så betydande, att den fordrar en avsevärd förstärkning av expeditionens personal; stundom måste ända till ett fyrtiotal extra kontorsbiträden anlitas. Detta visar allmänhetens intresse för nya frimärksorter.

I statsrevisorernas uttalande heter det bland annat: »De variationer i fråga om frimärkenas bildmotiv, färger och valörer som tid efter annan förekommer är i första hand betingade av postala skäl, såsom ändringar i portoavgifterna m. m. Därjämte har emellertid även andra faktorer inverkat, vilket särskilt gäller om frimärksbildernas motiv. Såväl i Sverige som annorstädes har nämligen särskilda utgivningar av frankotecken kommit till användning för att erinra om nationellt betydelsefulla händelser, bemärkta personer, jubileer och minnesdagar för ämbetsverk, organisationer och sammanslutningar, idrottsliga tävlingar och evenemang m. m. I vissa länder — ehuru icke hos oss — har därjämte frimärksbildens stora spridning utnyttjats som ett led i propaganda och reklam för det egna landet, dess industri, handel och näringsliv i övrigt. Nya frimärksemissioner tillför som regel vederbörande postförvaltningar icke obetydliga inkomster. De nyutkomna frimärkena blir nämligen regelbundet föremål för samlande, vilket är så allmänt utbreddt att inkomsterna av de frimärken som inköps utan att påkalla någon motsvarande prestation från postverkets sida mer än uppväger de utgifter som föranleds därav.»

»Det belopp, med vilket den s. k. filatelien bidrar till täckande av kostnaderna för frimärksutgivningen, låter sig av olika skäl icke exakt beräknas», säger statsrevisorerna. »Inkomsterna vid generalpoststyrelsens frankoteckensexpedition, genom vilken den övervägande delen av beloppet från filatelistiska kretsar torde inflyta, har emellertid varit i oavlåttligt stigande och uppgick år 1955 till närmare en och en halv miljon kronor. Härtill kommer värdet av de märken, som uppköps vid postanstalterna men sedermera på grund av samlarintresse icke kommer till användning för frankering.»

Beträffande jämförelsen med andra länder påpekar revisorerna, att »Sverige under femårsperioden 1950—1954 utöver de ordinarie emissionerna utgivit färre märken (valörer) än något av de övriga nordiska länderna, fränsett Island. Av sju andra västeuropeiska länder har under samma tid endast England ett mindre antal märken, under det att de andra sex länderna har

högre antal, därav Frankrike och Holland mer än fyra gånger så högt samt Italien och Belgien mer än fem gånger så högt antal.»

Efter att ha understrukit generalpoststyrelsens mening att utgivningen av nya frimärken givetvis bör ske med en viss återhållsamhet, slutar dock statsrevisorerna med följande klara fingervisning:

»Å andra sidan bör man icke bortse från att frimärksutgivningen lämnar statsverket icke obetydliga inkomster. Ur denna synpunkt vill revisorerna ifrågasätta, huruvida icke utrymme finnes för en viss ytterligare variation i fråga om frimärkenas motiv och kanske än mer i fråga om valörer, utan att utgivningen därför skall kunna betraktas som alltför riklig. En utgivning, som håller åtminstone jämna steg med förhållandena i de nordiska grannländerna, synes därför böra eftersträvas. Samtidigt härmed torde möjligheterna att vid sidan av stålgravryfförfarandet i begränsad utsträckning använda en litografisk framställningsmetod böra prövas.»

I sitt yttrande över revisorernas berättelse bemöter generalpoststyrelsen vissa av revisorernas synpunkter. Beträffande utförandet framhåller generalpoststyrelsen, att framställning i fotogravyr visserligen bleve billigare än i stålstick men att kvalitetsskillnaden blir påtaglig och att stålsticket dessutom är ett ojämförligt bättre skydd mot förfälskningar. Man menar sig också ha utgivit ett större antal märken och valörer än de övriga nordiska länderna, dock med undantag för Finland. I ett avseende avviker generalpoststyrelsens uppfattning klart från revisorernas. Det gäller tanken på ökade inkomster genom filatelen. Man säger rent ut:

»I anledning härav får styrelsen såsom sin principiella mening uttala, att vid frimärkstillverkningen hänsyn icke bör tagas till huruvida större eller mindre inkomster kan påräknas av rent filatelistisk försäljning.»

Med all respekt för de postala myndigheternas omsorg om en kvalitativt högtstående och till sin utformning konstnärligt sober frimärksframställning vill motionären ändå ifrågasätta om inte frågan borde prövas på nytt. Den som själv ofta vistas utomlands eller har en omfattande internationell korrespondens kan inte undgå att lägga märke till den utländska frimärksmarknadens på sina håll utomordentligt rika variation. Utöver de länder som statsrevisorerna nämnt, torde det kunna erinras om vissa asiatiska och afrikanska länder, som de senaste åren berikat frimärksmarknaden med verkligt attraktiva frimärksserier med representativa bilder från respektive lands flora och fauna, naturscenerier och ur turistsynpunkt lockande motiv i övrigt. Just under nedskrivandet av motionen faller i min hand ett nykommet afrikanskt frimärke. Det upptar i vackert flerfärgstryck bilden av en timmerflotte, på väg nedför en mäktig flod, omgiven av skog och berg. Bortsett från några palmgrenar, som böjer sig ut över floden kunde det ha varit en bild från en av våra norrländska älvar. Om det svenska postverket hade tillgång till flerfärgstryck, skulle vi kanske en dag kunna göra vårt land känt i världen genom en rad förnämliga bilder också från svensk natur. Här saknas inte värdiga motiv, alltifrån midnattssolen över de norrländska fjällen, Dalarnas allmogemotiv, varför inte återgivna i de gamla dalmålning-

arnas form, de för Sverige typiska landskapsbilderna med vitstammiga björkar, ålderdomliga kyrkor och modernare byggnadsverk till bildmotiv från nutida teknik och industriell utveckling.

En utvidgning av det svenska frimärksutgivandet skulle inte minst leda till ökade möjligheter till svensk turistpropaganda i utlandet.

En tävling om de bästa förslagen till nya svenska frimärken borde anordnas för svenska konstnärer. Denna tävling kunde lämpligen göras permanent, så att alla konstnärer, som ville delta i tävlingen, hade att inlämna sina bidrag före ett visst datum varje år. Utformningen och genomförandet av denna utvidgning av frimärksutgivningen överlämnas till det ämbetsverk, som hittills handhaft verksamheten inom detta område.

Med hänvisning till vad ovan anförts vill jag föreslå,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t förordar en undersökning av förutsättningarna för en utvidgad svensk frimärksutgivning, med större variation i fråga om såväl bildmotiv som trycktekniskt utförande, i syfte att via den filatelistiska marknaden öka postverkets inkomster och i icke mindre grad bidra till svensk turistpropaganda och ökad kännedom om Sverige i utlandet.

Stockholm den 26 januari 1960

Einar Rimmerfors